

Svetovna književnost kot nova primerjalna književnost

Marko Juvan: *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem*.
Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2012. (Zbirka Novi pristopi). 383 str.

Marko Juvan, ur.: *Svetovne književnosti in obrobja*.
Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012. (Zbirka Studia litteraria). 416 str.

Blaž Zabel

Pedagoška fakulteta, Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana
blaz.zabel@pef.uni-lj.si

Pojem svetovna književnosti je (ponovno) preplaval primerjalno književnost pred dobrim desetletjem, prav na prelomu tisočletja. V Sloveniji je tematizacija svetovne književnosti prisotna od samih začetkov njenega razmaha, v zadnjih nekaj letih pa je postala ena izmed bolj priljubljenih tematik tudi pri nas. Svetovno književnost kot enega temeljnih problemov in področij sodobne komparativistike je v svojem delu *Primerjalna književnost na prelomu tisočletja* izpostavil že Tomo Virk, vidno mesto pa je med drugim imela tudi v zborniku *Primerjalna književnost v 20. stoletju in Anton Ocvirk*, ki sta ga uredila Darko Dolinar in Marko Juvan. Zbornik *Svetovne književnosti in obrobja* (2012) z izjemno širokim naborom raziskovalcev jasno pokaže, da je svetovna književnost tudi v Sloveniji med najpomembnejšimi in najaktualnejšimi problemi sodobne komparativistike. Zbornik s stališča svetovne književnosti prinaša nekatere pomembne ugotovitve ter korigira nekatera zakoreninjena prepričanja o slovenski književnosti. Istega leta izdana monografija Marka Juvana z naslovom *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem* pa je v naš prostor prinesla zares temeljit in obsežen pregled strokovne literature in sodobnih polemik o svetovni književnosti po svetu ter celovito in natančno obravnavo odnosa med slovensko in svetovno književnostjo.

Najprej bi bilo potrebno odgovoriti na vprašanje, kaj sploh je svetovna književnost? Je svetovna književnost kanon, na podlagi katerega lahko vrednotimo ostala dela? So v svetovno književnost zajeta zgolj literarna dela, ki jih pozna in bere cel svet? Je svetovna književnost kanon vseh nacionalnih kanonov? Je to vsa literatura, ki je bila kadarkoli napisana in objavljena (kar se morda zdi precej abstraktna predstava, a bi lahko z Googlovim projektom digitalizacije literature kmalu postala realnost)? Kako svetovna književnost sploh nastane? S temi vprašanji se v prvem delu svoje monografije *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem* sooči Marko Juvan, ki svoje teze in ugotovitve o svetovni književnosti podpre

z resnično obsežnim, širokim in ažuriranim pregledom literature na tem področju. Prvi del monografije tako predstavlja več kot dvesto strani dolg pregled različnih konceptov svetovne književnosti od njenih začetkov do danes, s pomočjo katerih Juvan izlušči nekatere njene temeljne poteze in tako prepričljivo odgovori na vprašanje, kaj je svetovna književnost.

Kot ugotavlja Juvan, je dolgo časa veljalo, da je prvi izraz »svetovna književnost« uporabil Johann Wolfgang von Goethe, a novejša raziskave kažejo, da je pred njim o svetovni književnosti pisal že zgodovinar August Ludwig Schlözer. Kljub temu je Goethejevo razpravljanje temeljito in tako rekoč do danes zaznamovalo ta pojem. Čeprav je nemški klasik o svetovni književnosti govoril na več mestih z nekoliko različnimi poudarki, lahko njegova pojmovanja povzamemo v tri točke. Svetovna književnost je prvič zaznamovana s pojavom globalnega trga in menjavo duhovnih dobrin, drugič, je kozmopolitski poziv narodom k medsebojnemu razumevanju, in tretjič, je poetika novega obzorja, ki omogoča pisateljem, da se orientirajo po raznovrstnih tradicijah sveta. Od samega začetka torej pojem svetovne književnosti zaznamuje dinamika odnosa med lokalnim in globalnim oziroma med nacionalnimi oblikami literature in t. i. globalno, svetovno književnostjo. Nacionalna književnost se vpisuje v svetovno in ob tem ne izgublja svojih specifik, svetovna književnost pa s svojim vplivom nacionalno sooblikuje. Potrebno je opozoriti, da je Goethe pri tem imel ves čas v mislih svoj nemški narod in Weimar, ki ga je želel povzdigniti v novo kulturno prestolnico, tako da je idejo svetovne književnosti uresničeval tudi s svojim pisanjem, mednarodnim dialogom in vodenjem lastne periodike. Pravzaprav je takšno razumevanje Goetheja za dolgo časa zaznamovalo pojem svetovne književnosti, v katerem se »občečloveško kot vrednostno merilo uteleša v univerzalnem pojmu nadčasovnega umetniškega kanona« oziroma v kanonu »večnih del ali velikih knjig« (Juvan, *Prešernovska* 127), kar so z veseljem pograbili tudi vedno močnejši nacionalizmi. S tem je padla v pozabo druga plat Goethejevega pojmovanja koncepta svetovne književnosti, tj. »medjezikovni in medcelinski pretok besedil, posredniška vloga prevoda in posebna optika branja, ki zgodovinsko in prostorsko raznorodna dela postavlja v arbitrarno, *ad hoc* konstelacijo, v kateri subjekt svojo identiteto reflektira v tekstih, izvorno kodiranih v drugačni kulturi« (Juvan, *Prešernovska* 97). Prav idejo obtoka duhovnih dobrin, ki jo je Goethe poveličeval, sta v *Komunističnem manifestu* kritizirala Marx in Engels, saj naj bi svetovna književnost utelešala logiko kapitalističnega gospodarstva, spodbujala potrošnjo na globalnem trgu in širila svoje meščanske kulturne vzorce po vsem svetu.

Na osnovi te kritike je zacvetela tudi sodobna obravnava problema svetovne književnosti, pri čemer Juvan izpostavlja predvsem najodmev-

nejša raziskovalca Pascale Casanovo in Franca Morettija. Francoska raziskovalka Pascale Casanova svetovni literarni prostor obravnava po zgledu Bourdieuejevih pojmov »simbolni« in »literarni kapital«. Pri tem oblikuje svoj pojem »svetovne literarne republike«, ki je nekakšen paralelni svet literarnega dogajanja, v katerem veljajo določeni tržni zakoni, s tem pa se oblikujejo literarni centri in periferije. To naj bi pojasnjevalo privilegirani položaj zahodnih pisateljev in tistih, ki pišejo v kakšnem izmed svetovnih jezikov. Po drugi strani se Franco Moretti v svojih raziskavah bolj osredotoča na formalno razumevanje literature, tudi on pa se opre na razliko med centrom in periferijo, ki ju poveže z darvinističnim bojem za uveljavitev in preživetje literarnih del. V tem nasprotuje Casanovi, saj ne pristaja na avtonomijo literarnega trga, ki bi ostal nepovezan s svetovnim gospodarstvom, celoten literarni sistem pa zvede na idejo trga, v katerem center v valovih širi svoje vplive na periferijo, tako da je odnos med centrom in periferijo pretežno enosmeren. Centri s svojimi literarnimi vzorci vplivajo na periferije, tam pa se ti vzorci spojijo z lokalnimi značilnostmi – ta transfer Juvan demonstrira z Linhartovo komedijo *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* ter Jurčičevim romanom *Deseti brat*. Ob tem je treba opozoriti, da Moretti ne zanika možnosti obratnega vpliva periferije na center, vendar je le-ta precej manj pogost. Kot rešitev zato predlaga model preučevanja, imenovan »oddaljeno branje« (nasproten znanemu konceptu natančnega branja – *close reading*). To pomeni, da naj bi raziskovalec v svojo raziskavo vključil čim večjo količino literarnih del s pomočjo ugotovitev drugih raziskovalcev in ne z lastnim prebiranjem. Prav ta metoda je naletela na silne kritike, ki so Morettiju po eni strani očitali preveč poenostavljeno razumevanje vplivov centra na periferijo, po drugi strani pa naj bi z oddaljenim branjem še bolj utrdil prevlado hegemonije zahoda, ki ima pravico (oddaljeno) brati in razlagati, naloga vseh ostalih pa je, da zahodu zgolj priskrbijo raziskovalni material.

V tem pogledu Juvan upravičeno opozarja na prezrtega Dionýza Ďurišina, ki je o problemih svetovne književnosti spregovoril že leta 1993 v delu *Kaj je svetovna literatura?* Tam razpravlja o svetovni književnosti kot »dialektiki med občim in posebnim«, ki enakovredno afirmira posebnosti vseh nacionalnih književnosti. Svetovna književnost torej ne predstavlja zgolj enosmernih vplivov iz centra na obrobja, temveč obojestranski odnos in tako priznava vse akterje, tudi t. i. »male književnosti«. Podobno prepričanje lahko najdemo pri Davidu Damroschu, ki tako kot Ďurišin ponuja alternativo Casanovi ter Morettiju. Zanj gre pri svetovni književnosti »za avtorje, dela, strukture ipd., ki so presegli meje matične kulture in so dejavno navzoči v drugih jezikih in družbah kot ‚mnogotera okna v svet‘; prek takšnih besedil, ki so s prevodi, komentarji, kritiko, branji in zlasti s svojim delovanjem na umetniško produkcijo aktivna v gostiteljskem

literarnem sistemu, se ustvarja dvožariščni semantični prostor za 'eliptično prelamljanje' izvorne kulture v sprejemajoči kulturi, s tem pa zaživi interaktivna hermenevitična refleksija drugosti in sebstva« (Juvan, *Prešernovska* 59). Damrosch se torej oddaljuje od klasične delitve periferije in centra ter enosmernih vplivov, ki jih nadomešča z dinamičnim potovanjem različnih literatur skozi druge jezike. Svetovna književnost je zanj proces spoznavanja drugosti, ki privede do medsebojnega prelamljanja različnih nacionalnih literatur, s čimer nastane »avtonomen, transnacionalen, multikulturen in decentriran estetski prostor, v katerem se lahko osvobodimo politične vezanosti na svoj narod, razred itd.« (Juvan, *Prešernovska* 33).

Kaj je torej svetovna književnost? Svetovna književnost je najprej in predvsem »metodološki preobrat, ki naj bi presegel ne le nacionalno literarno zgodovino in primerjalno književnost, temveč tudi postkolonialno kritištvo« (19). Svetovna književnost je torej poseben način obravnave in raziskovanja literature oziroma določen metodološki princip razumevanja književnosti. Ta pristop se oddalji od različnih nacionalnih književnosti, prekine pa tudi z osnovnim pojmovanjem primerjalne književnosti, ki se je povečini posvečala raziskovanju enosmernih vplivov med avtorji in literaturami različnih narodov. Namesto tega nova metodološka paradigma razume književnost kot dinamičen in večsmerni proces, ki presega nacionalnost svojega prostora in aktivno posega v svetovno mrežo literarnega dogajanja. Ker so literarna dela med seboj ves čas v obtoku in interakciji, preučevanje vplivov ni več smiselno, zato se svetovna književnost dvigne nad tradicionalno razumevanje književnosti in svojo pozornost usmeri na samo mrežo. Za raziskovanje postanejo pomembni dinamika odnosov med literaturami, potovanje literarnih del, prevodi, kritike, družbene mreže, ki vplivajo na literarno dogajanje, vloga in pomen založništva in tiska, pomen literarnih revij, medijska recepcija, kulturni transfer, medbesedilnost (predvsem kot samorefleksija in osmišljanje avtorjeve lastne vloge), različna literarna vozlišča, med katerimi eno izmed najpomembnejših vlog gotovo igrajo knjižnice, več pozornosti pa je namenjene tudi odnosu med literaturo in prostorom. Preko teh raziskovalnih tematik je mogoče osvetliti neprekinjeno dinamiko svetovne književnosti, ki ni pojmovana kot statičen sistem vplivov centra na obrobje, ampak kot dinamičen in nelinearen sistem. Torej sistem, ki prav v globalnem »kot okno v svet« omogoča videti lokalno, tako globalno kot lokalno pa sta med seboj v nenehni interakciji in odnosu. Oziroma, rečeno na kratko, svetovna književnost je »glokalna«.

Odličen in nazoren primer raziskave s stališča svetovne književnosti kot specifičnega metodološkega pristopa v primerjalni književnosti je gotovo analiza »prešernovske strukture«, ki jo v svoji monografiji obravnava Marko Juvan. Avtor najprej preuči recepcijo koncepta svetovne književ-

nosti na Slovenskem: prakso kulturnega transferja, iz kakršnih se je pozneje oblikoval svetovni literarni sistem, pa tudi Goethejev pojem svetovne književnosti, lahko najdemo že pri prvem slovenskem pesniku Antonu Feliksu Devu. Ta je v *Pisanicah* lokaliziral antični vzorec in s tem že nakazal, da se mora slovenska književnost pozicionirati v razmerju do centra, ki ga v tem primeru predstavlja antična književnost. Prva sta koncept svetovne književnosti s svojim delovanjem prakticirala Matija Čop in France Prešeren, ko sta poskušala slovenski jezik estetsko utemeljiti in literaturo privedi ob bok svetovni književnosti. To je razvidno tako iz Prešernovega pesniškega opusa, v katerem je uporabljal pesniško samorefleksijo in premišljeval svoj položaj glede na svetovno književnost, kot tudi iz Čopovega vključevanja v evropski prostor (predvsem preko korespondenc s tujimi dopisniki ter mednarodne izmenjave in nakupa knjig), s katerim se je slovenska književnost začela dejavno vključevati v nastajajoči svetovni literarni sistem. Josip Stritar je Prešerna v slovenski kanon in zavest umestil kot »nacionalnega pesnika«, saj je književnost razumel kot »naravni izraz slovenskega narodnega duha« (Juvan, *Prešernovska* 280). V skladu s tem je Prešerna prikazal kot pesnika, ki ni odvisen od svetovne književnosti, pač pa je izviren, tuje vzore pa je uporabil kot dokaz za njegovo enakovredno umestitev v svetovni prostor. Teoretsko je svetovno književnost kot odnos med centrom in obrobjem (čeprav še ni uporabljal teh pojmov) tematiziral Anton Ocvirk, ki je slovensko književnost glede na zahodnoevropski center razumel kot obrobno in zamudniško. Ocvirk je svetovno književnost pojmoval kot interakcijo različnih nacionalnih književnosti, preko katere se svetovna književnost šele oblikuje, zato je poudarjal pomembnost raziskovanja vloge malih in zamudniških narodov, ki pri oblikovanju svetovne književnosti vedno igrajo določeno vlogo.

Na koncu svoje monografije se Marko Juvan sooči s t. i. »prešernovsko strukturo«, ki jo je utemeljil Dušan Pirjevec, in pa »slovenskim kulturnim sindromom« Dimitrija Rupla. Pirjevec je s pojmom prešernovska struktura označil samoutemeljevanje slovenske poezije kot edinega utemeljitelja naroda, s tem pa naj bi bila literatura do začetka prejšnjega stoletja nosilna oblika narodne zavesti. Podobno je trdil tudi Rupel, ki je na sledi Pirjevca književnost v 19. stol. označil kot edino možnost slovenske družbeno-politične ambicije. Prav zaradi vloge narodnega gibanja, ki ga je nase prevzela književnost, je slednja trpela primanjkljaj estetskega in zavrtost individualnosti. Vendar, če se branja Prešerna lotimo z drugačno metodološko zastavitvijo in v njegovih delih osvetlimo avtorjevo medbesedilno refleksijo svetovne književnosti, se izkaže, da je s svojim prizadevanjem »za estetsko dovršenost individualnega pesniškega izraza na obzorju svetovne književnosti« (308) že oblikoval »nastavke za oblikovanje podobe in vloge 'nacio-

nalnega pesnika', ki vsekakor sodi v območje prešernovske strukture in slovenskega kulturnega sindroma« (313). Juvan v nadaljevanju dokazuje, da sta tezi Pirjevca in Rupla zgrešeni, saj književnost ni bila edino vodilo narodnega preporoda, hkrati pa je kot taka prevzemala zelo razširjeno funkcijo, prisotno tudi pri mnogih drugih evropskih narodih na obrobju. Še več, avtor monografije celo pokaže, kako sta nacionalno prepričanje sprejemali prav znanosti, ki sta literaturo preučevali, torej nacionalna literarna veda in primerjalna književnost.

Na osnovi Juvanovega odličnega prikaza svetovne književnosti kot metodološkega pristopa v komparativistiki ter realizacije te metodologije pri obravnavi »prešernovske strukture«, lahko analiziramo zajetno število prispevkov v zborniku *Svetovne književnosti in obrobja*. Prispevki v zborniku, ki ga je leta 2012 uredil Marko Juvan, so razdeljeni na tri tematske sklope: v prvem so umeščeni prispevki, ki pretežno teoretsko obravnavajo svetovno književnost in z njo povezane teme, v drugem so zbrani prispevki, ki s stališča svetovne književnosti obravnavajo tuje književnosti, v tretjem in najobširnejšem razdelku pa lahko bralec najde študije, posvečene slovenskemu prostoru.

V prvem delu zbornika César Domínguez na primeru kronike Viljema iz Tira in *Lindisfarnskih evangelijev* prikaže obtok srednjeveških rokopisov. Viljem iz Tira je širši obtok doživel šele s svojim prevodom v francoščino, *Lindisfarnski evangeliji* pa so vključevali vplive s celotnega takrat znanega sveta. S to analizo poskuša Domínguez pokazati, da je bil pretok spisov bolj odvisen od literarnih elementov kot od tedanje ekonomije. Zato se avtor zavzame za enakovredno povezovanje zgodovine literature, institucij in fizičnosti literarnih del. Bala Venkat Mani se posveti pomenu knjižnice za svetovno književnost, s posebnim poudarkom na Goethejevi knjižnici. Poleg tega izpostavi zbirko del svetovne književnosti založbe Reclam, ki je objavila Hessejev esej *Knjižnica svetovne književnosti*, in založbe Heinemann Educational Books, ki je objavila serijo afriških romanov. Jernej Habjan analizira, kako Moretti in Casanova prepričljivo pokažeta, da literarnega trga ni mogoče preprosto zvesti na svetovni ekonomski sistem. Pri tem poudari, da s sklicevanjem na literarna dejstva in praktične primere ni mogoče ovreči teoretičnega modela, saj bi bil za to potreben nov in prepričljivejši teoretični model. Katarina Molk v raziskovanje slovenske literature uvede koncept trajektorij, ki predstavljajo premikanje posameznika po družbenem polju, s čimer se spreminja tudi njihova idiokultura. Le-te se vedno križajo in presegajo nacionalne okvire ter tako tvorijo dinamičen sistem. Svoj pristop avtorica demonstrira z analizo Ivana Cankarja in Frana Govekarja, ki sta si glede na svoji trajektoriji skoraj diametralno nasprotna. Kot zadnja v prvem sklopu monografije Jola Škulj razmišlja o medkulturni

eksistenci, ko v svojem prispevku s pomočjo Samuela Webra razmišlja o metodoloških pogojih za raziskovanje singularne pojavnosti v kulturi.

Drugi del zbornika je, kot že rečeno, posvečen prispevkom, ki obravnavajo različne tuje književnosti. Morana Čale tako razmišlja o hrvaški književnosti v odnosu do različnih državnih znanstvenih politik in se zavzame za performativno branje tistih del, ki dosegajo merila zahodnega kanona. Jüri Talvet raziše prisotnost estonske literature v svetovni: posveti se torej vplivu literarne periferije na center literarnega dogajanja. V estonskem kanonu so v obdobju romantike in po njem našli prostor in prevod skoraj vsi pomembnejši tuji pesniki, kar potrjuje tezo, da kanonizacija prehaja iz centra v periferijo. Prehod iz periferije v center pa je Jüri Talvet preučil na primeru dveh temeljnih estonskih literarnih del: epa *Kalevipoeg* Fridericha Reinholda Kreutzwalda in lirsko-filozofske poezije Juhana Liiva. Ep *Kalevipoeg* se je v evropski literaturi uveljavil predvsem kot estonski nacionalni ep in njegova povezava s Kreutzwaldom je precej zabrisana. Lirski pesnik Juhan Liiv pa se v literarnem centru preko prevodov počasi uveljavlja šele zadnjih nekaj let. V naslednjem prispevku Jeanne E. Glesener obravnava posebno situacijo luksemburške književnosti, ki ni vidno zaznamovala svetovne književnosti, čeprav jezik te književnosti spada med jezike literarnih centrov.

V tretjem delu sledijo študije, ki se posvečajo predvsem slovenskemu prostoru. Med temi nedvomno izstopa prispevek Marijana Dovića, ki s preučevanjem odnosa slovenske avantgarde kot obrobne pojave do različnih centrov avantgardnega dogajanja korigira nekatera zakoreninjena prepričanja v slovenski literarni vedi. Z analizo odnosa med slovenskimi avantgardisti in razgibanim avantgardnim obtokom ugotavlja, da »o pravem javnem nastopu slovenskega avantgardizma ne moremo govoriti pred letom 1920«. Prvi val slovenskih avantgardistov, zbranih okrog Antona Podbevška in Božidarja Jakca, namreč ni aktivno posegel v širši literarni prostor niti ga ni zaznamoval, zato ga lahko označimo zgolj kot omejen in lokalni odmev avantgardnih tokov brez vsakršnih internacionalnih teženj. Še posebej se ta teza potrjuje ob primerjavi slovenskih avantgardistov s hrvaškimi zenitisti. Tudi glede Srečka Kosovela Dovića ugotavlja, da je bil odkrit šele za nazaj in ga kot takega ne moremo razumeti kot akterja mednarodne avantgardne mreže. Prva slovenska zgodovinska avantgarda se tako oblikuje v reviji *Tank* (najizrazitejši predstavnik je bil Avgust Černigoj), ki je bila zadovoljivo internacionalno usmerjena in povezana s takratnimi avantgardnimi središči. Kljub vsemu drugi slovenski avantgardni val v svetovno književnost ni prodril tako izrazito kot zenitizem. Zanimiva sta tudi prispevka Marka Juvana in Darka Dolinarja. Prvi obravnava pojmovanje koncepta svetovne književnosti v slovenski literarni vedi, slednji pa preuči

odnos slovenskih romantikov do primerjalne in svetovne književnosti. Te odnose preučuje na treh različnih ravneh; v umetni pesmi, ljudski pesmi in filološki oziroma estetski misli. Med prepričljivejšimi in kvalitetnejšimi prispevki velja omeniti tudi Andraža Ježa in Luko Vidmarja. Prvi z analizo recepcije in odnosa slovenskih pisateljev ter uredniške politike do ameriške metafikcije pod drobnogled vzame amerikanizacijo in globalizacijo slovenskega literarnega prostora v reviji *Problemi – Literatura*. Luka Vidmar pa razišče prisotnost prepovedanih knjig po slovenskih javnih in zasebnih knjižnicah – te je določal vatikanski indeks prepovedanih knjig in avstrijski državni indeks. V svojem prispevku pokaže, da so imele prepovedane knjige, med njimi večina protestantskih, pri nas zelo živahen obtok: potovale so iz javnih knjižnic v zasebne in obratno. Vidmar korigira tudi splošno razširjeno mnenje o protireformacijskem uničevanju in požiganju protestantskih del ter pokaže, da so na grmadah gorele le manjše količine knjig v letih 1600 in 1601, velika količina protestantskih knjig pa je bila vključena v javne katoliške in tudi zasebne knjižnice.

V zborniku *Svetovne književnosti in obrobja* je mogoče najti tudi nekaj prispevkov, ki bi jih po metodološki plati težje uvrstili med tiste, ki dosledno sledijo novi paradigmi svetovne književnosti. Kot smo pokazali že prej, je za preučevanje svetovne književnosti bistveno, da raziskovalec preseže okvire nacionalne in tradicionalne primerjalne književnosti s tem, da upošteva dinamično in razgibano mrežo odnosov med svetovno književnostjo ter lokalnimi književnostmi. Zato je pomembna kritična distanca do ne-reflektiranega pojmovanja nacionalne književnosti in predvsem do enosmernih odnosov oziroma vplivov iz centra na periferijo. Prispevek Irme Ratiani je tako predvsem pregled nacionalne, torej gruzijske književnosti, ki jo razume kot statičen sistem, s čimer ne upošteva problemov dinamike v svetovni književnosti. Tudi Alen Širca, ki v svojem prispevku obravnava vplive renesančnega humanizma pri nas, ne upošteva recipročnih odnosov med različnimi literaturami, ampak ostaja pri tradicionalnem pojmovanju vplivov. Širca sicer poudarja, kako so bili slovenski reformatorji vključeni v omrežja humanistične literarne republike, vendar preučuje predvsem enosmerne vplive humanističnih centrov na slovenske reformatorje (Primož Trubar, Jurij Dalmatin, Adam Bohorič) in antičnih piscev na baročne pridigarje (Janez Svetokriški, Rogerij Ljubljanski). Tako se zdi, da so slovenski humanisti sicer bili v stiku z evropskim prostorom, vendar vanj niso aktivno posegali, ampak so le-tega zgolj sprejemali. Metodologija klasičnega pojmovanja vplivov v primerjalni književnosti pride v prispevku do izraza še toliko bolj, ko ga primerjamo s prispevkom Matije Ogrina, ki prav tako kot Širca obravnava baročne pridigarje ter njihov odnos do antičnih piscev. Vendar se Ogrin ne osredotoča na vplive, temveč poskuša preko interteks-

tualnosti baročnih pridigarjev (predvsem preko citatov klasične literature) pokazati, kako so le-ti reflektirali svoj odnos do svetovne književnosti, in s tem obravnava problem odnosa med svetovno in nacionalno književnostjo. Problematična sta tudi prispevka Liine Lukas in Jožice Jožef Beg. V svojih prispevkih obe obravnavata podobno tematiko, tj. kanon svetovne književnosti v šolskem sistemu, prva na primeru nemške literature v estonskem šolskem sistemu in druga na primeru tuje literature v slovenskem šolskem sistemu. Raziskovalki se torej posvečata vlogi posrednika svetovne literature, vendar pa sta njuna prispevka preveč kataloška in se ne dotakneta nekaterih pomembnih vprašanj, ki bi pokazala na dinamično vlogo posredniškega sistema. Avtorici torej ne raziskujeta, kako kanon v šolskem sistemu vpliva na oblikovanje podobe svetovne književnosti, temveč v šolstvu kanonizirana literarna dela zgolj evidentirata in s tem pokažeta, kako je tradicionalno pojmovan kanon nastajal, in kateri dejavniki v nacionalnih in literarnih šolskih sistemih so k temu prispevali. Zdi se torej, da tuja literatura enosmerno prodira iz centrov v periferni šolski sistem, ta misel pa pravzaprav sledi paradigmi tradicionalne komparativistike. Podoben kataloški pristop je mogoče zaslediti tudi v prispevku Alenke Koron, v katerem razišče in popiše osebno knjižnico Lojzeta Kovačiča. Tudi ta prispevek se sooča s podobnimi težavami, saj se zdi, da je bližje raziskovanju enosmernega vpliva tuje književnosti na Lojzeta Kovačiča. Avtorica knjižnico zelo natančno analizira, vendar pridobljenih ugotovitev ne interpretira do te mere, da bi jasno pokazala na kakšen način in kako knjižnica Lojzeta Kovačiča deluje kot kozmopolitska zgostitev svetovnih literarnih pretokov.

Monografija *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem* Marka Juvana prinaša prvi pregled recepcije tega pojma pri nas, obenem pa tudi odličen, obsežen in kritično reflektiran pregled vseh starejših in sodobnejših raziskav. Avtor področje obdela celovito in s presenetljivo ažurnostjo, prav ažurnost monografije pa je za razmeroma mlado področje, kot je koncept svetovne književnosti v komparativistiki, izjemnega pomena. Z uporabo nove metodološke paradigme mu odlično uspe nov premislek slovenske književnosti v odnosu do svetovne, ostro pa preseka z nekaterimi ustaljenimi prepričanji v slovenski literarni vedi, predvsem s prešernovsko strukturo in slovenskim kulturnim sindromom. Podobno radikalne in sveže ugotovitve je mogoče najti tudi v zborniku *Svetovne književnosti in obrobja*, na primer glede slovenske avantgarde, protireformacije, recepcije ameriške metafikcije, baroka na Slovenskem itd. Se pa v zbornik prikrade tudi kakšen prispevek, ki ne sledi metodološki paradigmi svetovne književnosti, temveč se še vedno opira na tradicionalno pojmovanje vplivov. Čeprav ti prispevki v zborniku delujejo nekoliko neposrečeno, so sami na sebi kvalitetne in zanimive študije.